

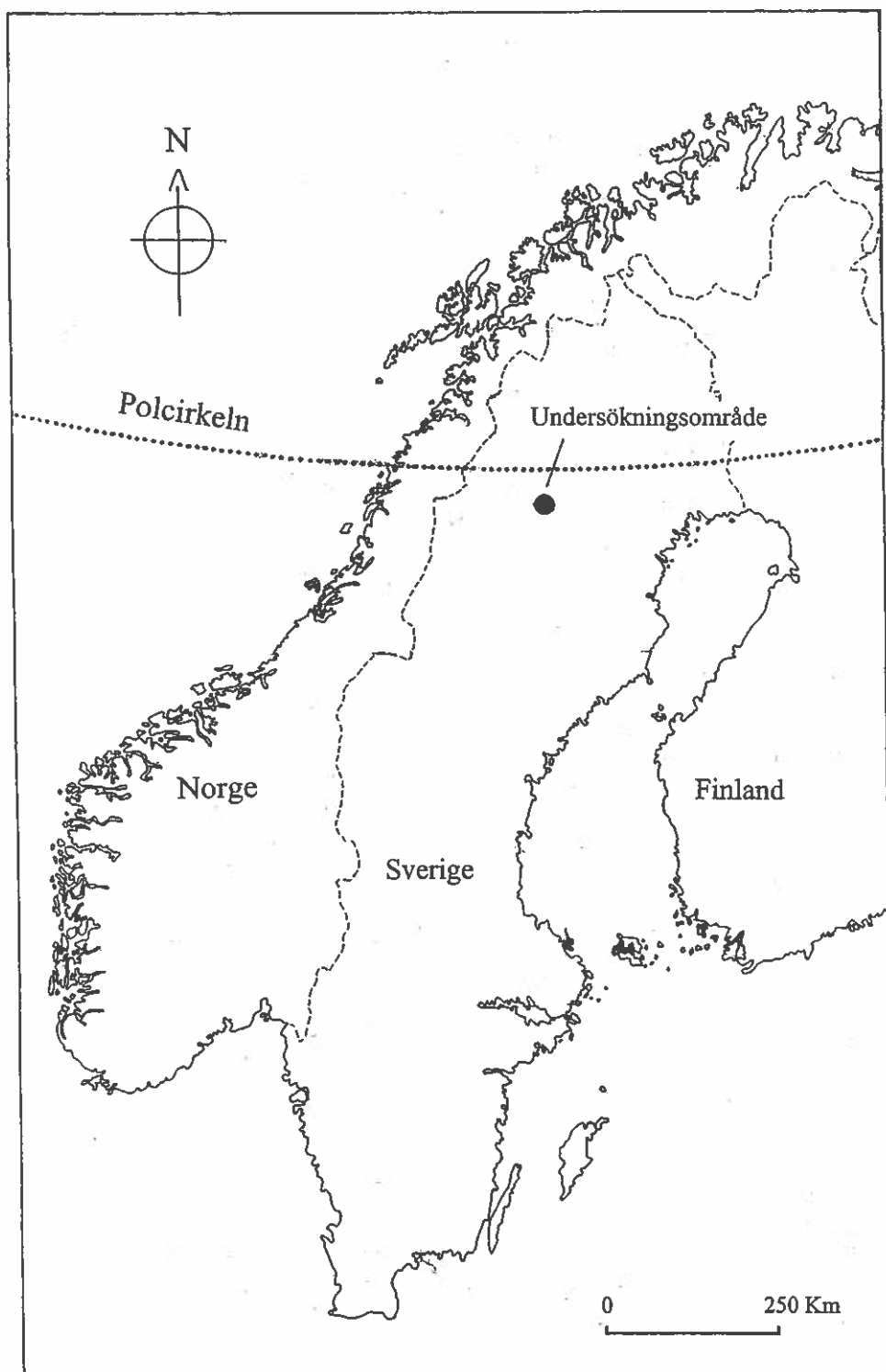
Arkeologisk delundersökning
av fornlämning 687:1,
kokgrop, Åsen-området,
Arjeplogs socken
och kommun,
2005

Av
Lars Liedgren

Silverbuseet
Rapport

10 Administrativa uppgifter

Länstyrelsens dnr:	dnr 431-5887-05.
Institutionens dnr:	2005/032.
Finansiär:	Silverbuseet.
Fornlämningsnummer:	687:1
Kommun:	Arjeplog.
Socken:	Arjeplog.
Typ av uppdrag:	Räddningsundersökning.
Datering:	-
Typ av fornlämningsobjekt:	Kokgrop.
Antal fältdagar och varaktighet:	1,5.
Antal rapportdagar:	1,5.
Antal fyndhandteringsdagar:	0,5.
Personal:	Lars Liedgren och Ingela Bergman, Silverbuseet.
Övrig personal:	-
Undersökt yta (m2):	Provtagning.
Undersökningens altitud	430 m öh.
Koordinat:	Rikets nät 1594889/7333206 (user grid).
Koordinatsystem:	Lokalt.
Dokumentationshandlingar:	Ritningar och beskrivningar.
Digital dokumentation:	-
Fotografier:	Dia; fyra översiktsbilder samt åtta närbilder på kokgrop.

Sammanfattning och resultat

En till stora delar förstörd kokgrop, belägen inom Åsen-området ca 3,5 km N om Arjeplogs k:a, har delundersökts. Undersökningen genomfördes för att tillvarata kol för eventuell framtida datering och vedartsbestämning. Vid utgrävningen visade det sig att delar av anläggningen fortfarande var intakt. En profil kunde ritas och 12 kolprover kunde tillvaratas.

Inledning

Sedan Skellefteå älvs dämningar genomfördes på 1960-talet, har erosionen vid Hornavans strandplanen skadat många fornlämningar. Erosionen är fortfarande pågående. För att kunna rädda information från en av de hotade lämningarna genomfördes en delundersökning av en kokgrop, vid Åsen, under våren 2005.

Bakgrund

Området kring Galtisgutj/Åsen inventerades tidigt genom regleringsundersökningarna av Skellefte älvs källflöden. Ett antal boplatser undersöktes också (Hallgren & Johansson 1961, Bergman 1993, 1995). Under försommaren 1988 genomförde Silvermuseet en kompletterande inventering från Revi och ut till den västligaste utlöparen av Åsarna (Liedgren 1993). Vid de senare inventeringarna kunde antalet fornlämningar i området mer än fördubblas. Närmare 30% av de då påträffade lokalerna (totalt 52) bedömdes som hotade eller mer eller mindre förstörda. Redan vid de inventeringarna noterades en kokgrop där erosionen förstört ena delen (SMA 296). Under åren har ytterligare partier försvunnit och för att rädda information var en undersökning nödvändig. Fornlämningen har av Riksantikvarieämbetet erhållit Raä nr 687:1.

Topografi och växtlighet

Galtisgutj/Åsen består av ett åssystem som sträcker sig flera km ut i Hornavan. Åsarna består av sand och morän till största delen beväxt med tall. Markvegetation är dels hedartad, på andra ställen finns kraftigare humusbildning.

Fornlämningssmiljö

Huvudparten av fornlämningarna inom Galtisgutj/Åsen utgörs av: kokgropar, härdar, fångstgropar samt boplatser av varierande ålder (ang boplatser se Bergman 1995: fig. 3:5). Boplatserna har en datering från neolitikum till järnålder. En stensättning har också undersökts på Stenvallholmen (Walukewics 1971, Liedgren & Johansson 1995).

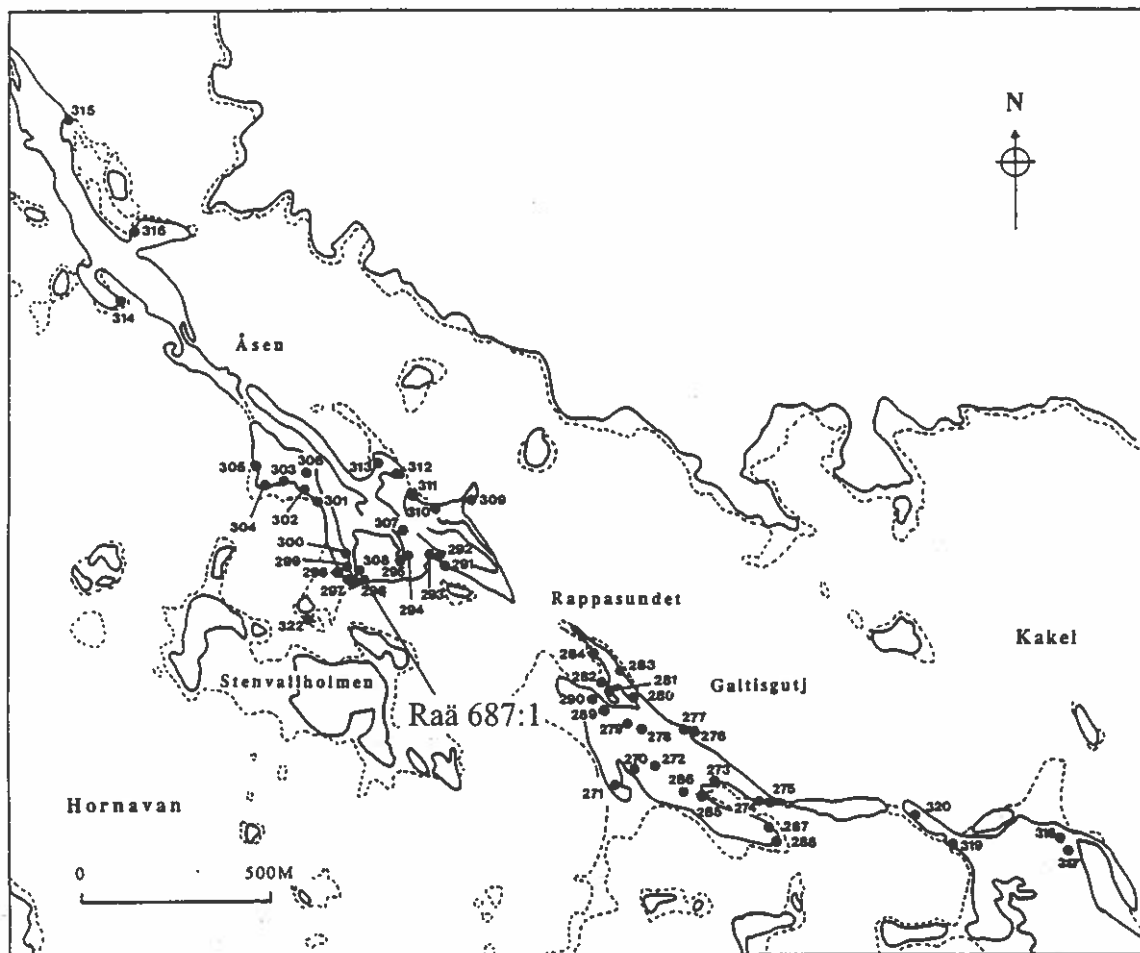

Fig 1 Registrerade fornlämningar inom Galtisgutj- och Åsen-området 1989. Efter Liedgren 1993.

Syfte och målsättning

Syftet med utredningen har varit att dokumentera de kvarvarande resterna av lämningen med så lite ingrepp som möjligt. Ett annat syfte har också varit att tillvarata kolprover för vedbestämning och för eventuell datering.

Undersökningsdokumentation och metod

Ett fristående koordinatsystem upprättades och en profil drogs genom anläggningen. Kokgruppen beskrevs och fotograferades i dess nuvarande tillstånd samt koordinatsattes med GPS (user grid). Profilen rensades, ritades i skala 1:10, beskrevs och fotograferades. Därefter togs kolprover som markerades i profilen.

Resultat

Vid arbetet kunde konstateras att endast begränsade delar av ena sidan av anläggningen återstod. En profil kunde dock ritas samt ett 10-tal kolprover tas i den kvarvarande delen.

Referenser

- Bergman, J. 1993. *Rapport över inventeringar av tidigare registrerade samt nyregistrerade lokaler vid Hornavan och Kakel, 1983*. Silvermuseet, Rapport 3.
- Bergman, I. 1995. *Från Döudden till Varghalsen – En studie av kontinuitet och förändring inom ett fångstsamhälle i övre norrlands inland, 5200 f Kr. – 400 e Kr*. Studia Archaeologica Universitatis Umensis 7.
- Hallgren, B. & Johansson, B. 1961. *Rapport över kulturhistoriska undersökningar vid Hornavan, Arjeplogs socken, Lappland, 1960*. Rapport Riksantikvarieämbetet.
- Liedgren, L. 1993. *Inventeringar av Galtisgutj- och Åsen-området, Arjeplog socken, Lappland, 1989. Rapporter över kulturhistoriska undersökningar inom Arjeplog socken, Lappland, 1989-1991*. Rapport, Silvermuseet 1993:1-17.
- Liedgren, L. & Johansson, M. 2005. An Early Iron Age stone-setting from Lake Uddjaur in Arjeplog, Lapland. *En lång historia... Festskrift till Evert Baudou på 80-årsdagen*. Archaeology and Environment 19. Kungl. Skytteanska Samfundets Handlingar 57:275-295.
- Walukiewics, U. 1971. *Rapport fornlämning 410, Stenvallholmen 1:1, Hornavan, Arjeplog sn, Lappland*. Rapport, Norrbottens Museum.

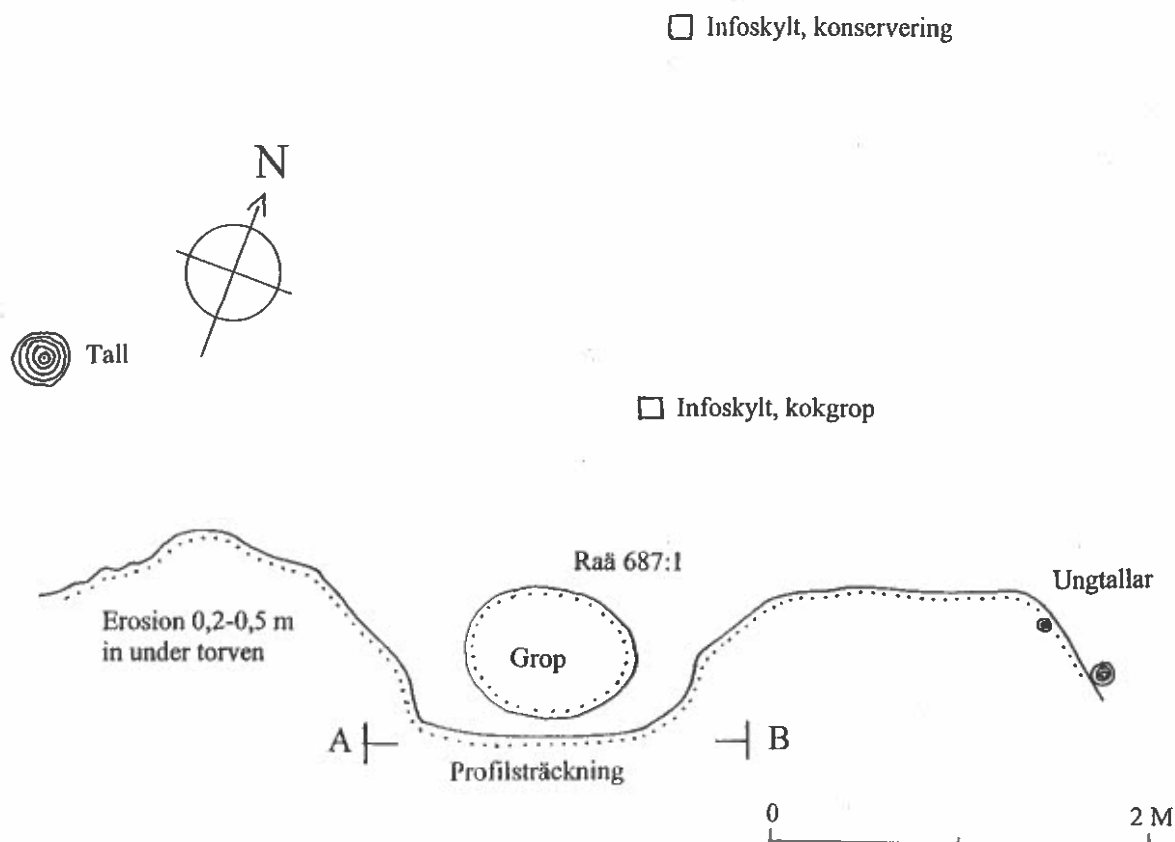

Fig 2 Situationsplan över Raä 687:1, kokgrop. Ritning av I. Bergman, 2005.

La, Arjeplog, Åsarna, Raä 687:1,
kokgrop, profil ÖNÖ-VSV,
fr SSÖ

Ritning av L. Liedgren, 2005

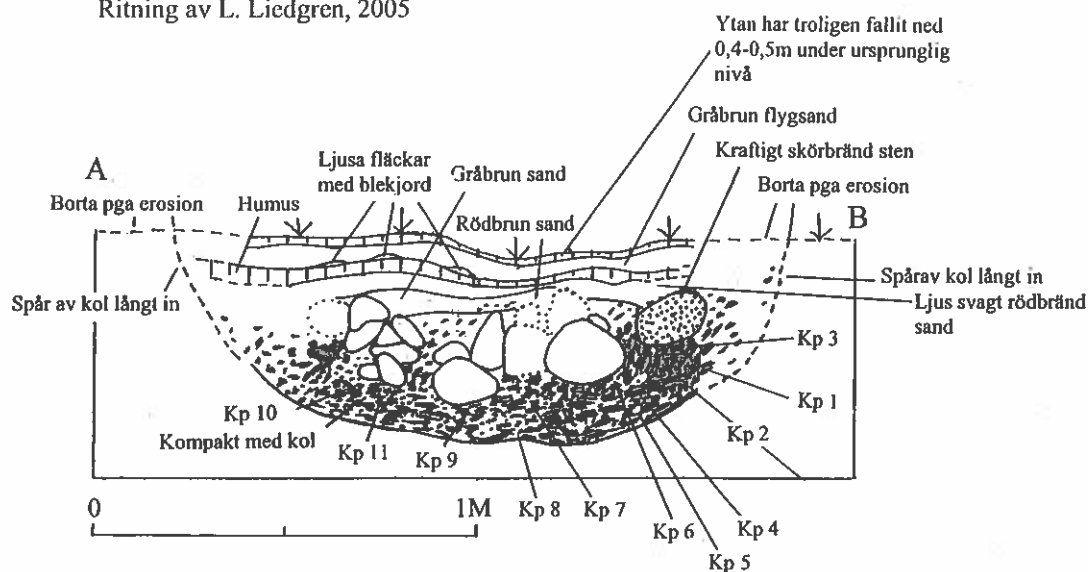

Fig. 3 Profil genom Raä nr 678:1, kokgrop. Ritning av L. Liedgren, 2005.

Undersökning av fornl. 687:1, kokgrop

Fornlämningen har koordinat 1594889/7333206 (Rikets nät, user grid). Ett fristående koordinatsystem stakades ut med ena axeln parallell med erosionskanten. Ett profilsnöre uppsattes och profilen rensades från rötter och annan växtlighet. Endast mittpartiet var intakt. Dock kunde ungefärlig utsträckning fastställas genom fasthängande kol under torven.

Profilen visar att den kvarvarande delen var ca 1,6 m bred (troligen utgörande längdaxel) och 0,5 m dj (under nuvarande torvyta. Under torven var längst upp ett lager med gråbrun flygsand, därunder var en gammal markyta med humus och blekjordsbildning. Längre ned var gulbrun-rödbrun sand, i den högra delen troligen eldpåverkad. I mittpartiet var gråbrun sand blandad med kol. Sedan förekom ett kompakt lager med 0,12-0,2 m st stenar varav någon var kraftigt skörbränd. Under och mellan de stenarna var ett kompakt lager med kol med varierande fiberriktning. I botten var kol med fiberriktning parallell med profilsträckningen. Ur profilen togs 11 kolprover numrerade 1-11. Efter arbetets avslutande plockades profilsnöre och koordinatkäppar bort.

Tillvaratagna prover

Samtliga kol/vedarts-prover redovisade här är tagna och inprickade i profil (se ovan) utom nr 12.

Kol/vedarts-prov 1 Kol, 49,63 g.

Kol/vedarts-prov 2 Kol, 22,38 g.

Kol/vedarts-prov 3 Kol, 19,22 g.

Kol/vedarts-prov 4 Kol, 66,66 g.

Kol/vedarts-prov 5 Kol, 32,94 g.

Kol/vedarts-prov 6 Kol, 6,72 g.

Kol/vedarts-prov 7 Kol, 12,36 g.

Kol/vedarts-prov 8 Kol, 8,9 g.

Kol/vedarts-prov 9 Kol, 11,34 g.

Kol/vedarts-prov 10 Kol, 18,63 g.

Kol/vedarts-prov 11 Kol, 11,25 g.

Kol/vedarts-prov 12 Ytplockat kol från olika delar av kokgropen, 147,11 g.

Bild 1 Översiktsbild på eroderad strandkant vid Raå nr 678:1. På bild invid fornlämningen är I. Bergman. Foto fr SSV av L. Liedgren, 2005

Bild 2 Rensad profil, Raä nr 678:1, kokgrop. Foto fr SSÖ av L. Liedgren, 2005.

